

τικαθιστᾷ τὰ γοτθικὰ φαντάσματα καὶ τοὺς ἀλήτας τῆς «Παναγίας τῶν Παρισίων» διὰ τύπων καὶ εἰκόνων ἐκ τῆς συγχρόνου πραγματικότητος, ἀλλ' ἀναγνωρίζομεν ἐν αὐτῇ ἀκόμη τὸν ρωμαντικὸν συγγραφέα τοῦ 1830.

Μετάφρ. Π. Ἀξιώτη.

(ἀκολουθεῖ)

K. KRUMBACHER DAS PROBLEM DER NEUGRIECHISCHEN SCHRIFTSPRACHE

(Τὸ πρόβλημα τῆς γραφομένης νεοελληνικῆς γλώσσης)

Εἶπε τὴ γνώμη τοῦ ὁ διάσημος βυζαντινολόγος τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου γιὰ τὸ μεγάλο ἐθνικὸ μᾶς ζήτημα, τὸ γλωσσικόν. Καὶ τὴν εἶπε σ' ἕναν τόμο ἀπὸ διακόσιες μεγάλες σελίδες, καὶ ὁ τόμος αὐτὸς ἀποτελεῖ μ' ἂν ἐργασία ποῦ ἔχει τὴν ἀριότητα καὶ τὴν βαθύτητα τῆς ἐργασίας ἑνὸς σοφοῦ, καὶ ἑνὸς Γερμανοῦ σοφοῦ. Ἑθνικὴ εὐγνωμοσύνη ὀφείλεται στὸν κ. Κρουμβάχερ ποῦ ἔδωκε τὴν πολύτιμη βοήθειά του στοὺς ἄγνους ἐκείνους πατριῶτες καὶ τοὺς καλοὺς δουλευτάδες, τοὺς παραγνωρισμένους καὶ κατατρεγμένους κατὰ τὸ πλεῖστον, ποῦ ἐργάζονται γιὰ τὴν γλωσσικὴ ἀναμόρφωσι τοῦ ἔθνους μας. Καὶ ἀπὸ τὴν πέτρα ἐκείνη ποῦ μᾶς συμβουλεύει ὁ κ. Κρουμβάχερ νὰ στήσουμε ἀνδριάντες στὸν Ψυχάρη, στὸ Ροῖδη, στὸν Πολυλά καὶ στὸν Κονεμένο, δίπλα στοὺς Κολοκοτρώνηδες καὶ Καραϊσκάκηδες, ἀπὸ τὴν ἴδια πέτρα χρεωστοῦμε καὶ στὸν ἴδιο τὸν κ. Κρουμβάχερ ἕναν ἀνδριάντα. Γιατὶ ἡ μελέτη του εἶναι μιὰ γιγάντεια γροθιά, ποῦ ἀπὸ Κυκλώπειο χέρι καταφέρθηκε στὸ σαθρὸ γλωσσικὸ μᾶς οἰκοδόμημα, καὶ τὸ ἐτράνταξε μὲ τέτοιον τρόπο, ὥστε νὰ ὑπάρχῃ ἐλπίδα γιὰ νὰ ξυπνήσουν ἐκεῖνοι ποῦ κοιμοῦνται μέσα. Ἄς ἐλπίζουμε πῶς δὲ θὰ χρειασθοῦν πολλὲς τέτοιες γροθιὲς ἀκόμη γιὰ νὰ πέσῃ τὸ οἰκοδόμημα, ποῦ ἀπὸ καιρὸ τώρα ταλαντεύεται, καὶ τότε νὰ καθαρίσουμε τὸν τόπο γύρω ἀπ' τὰ ἐρείπια, καὶ νὰ φανερωθῇ μὲ ὅλη τὴ λάμψι τῆς νιότης τὸ ἄλλο, τὸ μικρὸ, τὸ μετριόφρονο ἀλλὰ γερὰ θεμελιωμένο οἰκοδόμημα, ποῦ μέσ' ἀπὸ τὸ πρῶτο ἀγάλλι' ἀγάλια καὶ κρυφὰ χτίζεται καὶ μεγαλώνει.

Ἐκεῖνο ποῦ ξιππάζει τὸν ἀνχνώστη τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Κρουμβάχερ δὲν εἶναι βέβαια ἡ τέλεια γνῶσις τῶν πραγμάτων μας, ποῦ βρίσκει ἐκεῖ μέσα, οὔτε ἡ εὐσυνειδησία μὲ τὴν ὁποῖαν εἶναι ὡς καὶ ἡ τελευταία λεπτομέρεια περασμένη ἀπ' τὸν ἔλεγχον καὶ κοσκινισμένη. Μολονότι, ὅσο κι' ἂν εἶναι παρασκευασμένος ὁ ἀνχνώστης μὲ τὴν ιδέα ὅτι θὰ διαβάσῃ ἀληθινὴ ἐπιστημονικὴ ἐργασία, τὸν

ξαρνίζει τουλάχιστον τοῦτο, ἂν ὄχι ἄλλο, ὅτι ὁ κ. Κρουμβάχερ, ἐκτός τῶν ἐξωτερικῶν μας πρᾶγματων, γνωρίζει καί τι πρᾶπτῶν, τὴν ψυχὴ μας. Διότι δὲ γνωρίζει μονάχα τὴ γλῶσσα μας, ἀλλὰ γνωρίζει καὶ τὸ γλωσσικὸ μας αἶσθημα. Δὲ γνωρίζει μονάχα λεπτομερῶς, καὶ μὲ τρόπο ποῦ νὰ μὴν μπορῇ κανεὶς νὰ βρῇ ἓνα πρᾶπτῶν σ' ὅλο τὸ βιβλίον, τίς διαφορὲς βαθμίδες τῆς γλώσσας μας, ἀπὸ τὴν ἄκρα καθρεῦσκα ὡς τὴ γνήσια δημοτικὴ, ἀλλὰ γνωρίζει καὶ ὅλες τίς ἀπόχρωσες τοῦ γλωσσικοῦ μας αἰσθηματος ποῦ ἀντιστοιχοῦν στὴν καθεμιὰ βαθμίδα. Τὸ νὰ λέμε, ἀπὸ τώρα καὶ ὕστερα, πῶς τέτοιοι ξένοι εἶναι ἀναρμόδιοι νὰ μιλοῦν γιὰ τὸ γλωσσικὸ μας ζήτημα, εἶναι πλέον σωστὴ κωμωδία.

Ἀλλὰ ἐκεῖνο ποῦ κάμνει ἐντύπωσι στὸν ἀναγνώστη εἶναι ἄλλο. Δίπλα στὴν ἀγάπη τῆς ἀλήθειας, ποῦ ἔχει βέβαια τὴν πρώτη θέσι στὸ βιβλίον, διακρίνεται ἓνα λιμπερὸ σημεῖον ποῦ ἀπὸ κεντὰ τὴν παρακολουθεῖ ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος τῆς μελέτης. Εἶν' ἡ εὐγενικὴ καρδιὰ τοῦ συγγραφέως, ποῦ πονεῖ καὶ ἀγαπᾷ : «Κοινὴ μὲ τοὺς Ἕλληνας ἔχω τὴν ἀγάπη γιὰ τὴν πατρίδα τους καὶ γιὰ τὸ λαὸ τους. Καὶ ἂν ἐμὲν μοῦ λείπει ἡ περηφάνεια τῆς εὐγενικῆς καταγωγῆς καὶ ἡ τυφλὴ πεποίθησι στὴν εὐκλεία τῶν προγόνων, ἔχω ἀντὶς αὐτὰ μιὰν ἄλλην περηφάνειαν καὶ μιὰν ἄλλην πεποίθησι : πῶς οἱ Ἕλληνας θὰ πύτσουν ἐπὶ πέλους μιὰ φορὰ νᾶχουν τὰ βλέμματά τους πρὸς τὰ πάντα στὸ παρελθόν καὶ θὰ ρχίσουν νὰ λογαριάζουν τὴ δική τους τὴ δύναμιν καὶ αὐτὴ νὰ μεταχειρίζονται».

Μποροῦτε ὁ κ. Κρουμβάχερ νὰ γράψῃ μόνο γιὰ τὴν ἐπιστήμην, καὶ ὅμως ἔγραψε κυρίως γιὰ τὴν Ἑλλάδα. «Πῶς εἶναι δυνατὸν ἓνας ἀληθινὸς φίλος τῆς Ἑλλάδος νὰ μείνῃ θεατὴς ἀδιάφορος στὴ διαμάχῃ ποῦ γίνεται γύρω σ' ἓνα ἀπ' »τὰ πολυτιμότερα ἔθνη πρᾶγματι; Δὲν ἔχει μονάχα τὸ δικαίωμα, ἀλλὰ ἔχει καὶ τὸ ἱερὸ καθήκον νὰ λάβῃ μέρος στὸ ζήτημα, ὅσο μπορεῖ. Οἱ δὲ Ἕλληνες καὶ πάλι, ἂν ξεύρουν νὰ ἐκτιμοῦν τὴν ἀληθινὴν φιλίαν περισσότερο ἀπ' τὸ θαυμασμὸ καὶ τὴν κενὴ κολακείαν, οφείλουν νὰ εὐγνωμονοῦν στοὺς ξένους ἐκείνους ποῦ ἀσχολοῦνται μὲ τὸ ζωτικὸ αὐτὸ ζήτημα καὶ ἐκφράζουν τὴ γνώμην τους. Γι' αὐτὸν τὸ λόγον ἀποφάσισα νὰ πρᾶπτω τὸ γλωσσικὸ ζήτημα ὄχι μόνο ἀκαδημαϊκῶς, ὄχι μόνο νὰ ἐκθέσω τὴν ἱστορικὴν του πηγὴν καὶ τὴ σημερινὴν του θέσιν, ἀλλὰ νὰ πῶ καὶ τὴν πεποίθησί μου, καθαρὰ καὶ χωρὶς ἐπιφύλαξιν, περὶ τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὅποιον πρέπει νὰ λυθῇ τὸ ζήτημα γιὰ τὸ καλὸ τοῦ λαοῦ »....Καὶ τὸ κάμνω αὐτὸ μὲ μιὰν ὀρεξιν καὶ μὲ μιὰν ἐλπίδα ποῦ σπανίως ἄλλοτε αἰσθάνθηκα ἐκθέτοντας μιὰν ἐπιστημονικὴν μου πεποίθησιν. Τὸ γλωσσικὸ ζήτημα τῆς νέας Ἑλλάδος μοῦ ἔχει προσκολληθῇ στὴν καρδίαν περισσότερο παρὰ καθεὶς ἄλλος πρόβλημα ἀπ' τὸν κύκλον τῶν μελετῶν μου. Ὁ δὲ λόγος εἶναι ὅτι, ἐκτός ἀπ' τὸ ἰδιαιτέρου ἱστορικὸ καὶ γλωσσολογικὸν ἐνδιαφέρον ποῦ ἔχει, τὸ ζήτημα αὐτὸ εἰσχωρεῖ πολὺ βαθειὰ καὶ στὴ σημερινὴν ζωὴ ἐνὸς εὐγενοῦς λαοῦ καὶ

»στὶς μεγάλες καὶ περήφανες ἐλπίδες ποῦ ἔχει γιὰ τὸ μέλλον. Καὶ ἂν λυποῦμαι ἡκάτι, εἶναι ὅτι δὲ γνωρίζω καὶ δὲν αἰσθάνομαι ἄρκετὰ τῇ ζωντανῇ ἐλληνικῇ »γλώσσᾳ, ὥστε καὶ ἐμπράκτως νὰ λάβω μέρος στὴν κίνησι μὲ λογοτεχνικά δο- »κίμια. Τὸ μόνο ποῦ θὰ ἐπιθυμοῦσα, νὰ ἦμουν γεννημένος καὶ ἀναθραμμένος στὴν »Ἑλλάδα, καὶ κοντὰ στὴ βαθειὰ πεποίθησι ποῦ ἔχω περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς »γλωσσικῆς ἀναμορφώσεως καὶ κοντὰ στὴ σιδερένια θέλησι ποῦ θὰ εἶχα νὰ ἐργα- »σθῶ, νὰ εἶχα μέσ' στὴν ψυχὴ μου καὶ τὴν ποιητικὴ δύναμι ἐνὸς Shakespeare »καὶ ἐνὸς Goethe».

Τόσος εἶνε ὁ πόθος τοῦ συγγραφέως νὰκουσθῇ ἀπ' τοὺς Ἑλληνες, πρᾶγμα ποῦ θὰ τοῦ ἦταν βέβαια ἐντελῶς ἀδιάφορο ἂν ἔγραφε μόνο γιὰ τὴν ἐπιστήμη, ὥστε συγκατεβαίνει στὸ σημεῖο τοῦ νὰ μᾶς παρუსιάσῃ τὰ προσόντα του—ξεύ- ρει ὅτι εἴμαστε αὐστηροὶ στὰ προσόντα—γιὰ νὰ μᾶς δείξῃ τὴν ἀρμοδιότητά του στὸ ζήτημα : «Ἐπειδὴ σέ μερικὰ ἐλληνικὰ φύλλα ἐγράφηκε ὁ ἰσχυρισμὸς »πῶς εἶμαι μόνο φιλόλογος, ὅχι καὶ γλωσσολόγος, καὶ ἐπομένως δὲν ἔχω τὸ δι- »καίωμα νὰ μιλῶ γιὰ τὸ ζήτημα, παρ' ὅτι ταπεινῶς ὅτι καὶ τίς γλωσσολο- »γικέ, μου σπουδές ἔκαμα πέρα πέρα, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴ Σχασκριτικὴ».

Ἴδου τί λέει γιὰ τὸ Κράτος καὶ γιὰ τὴν Ἑκκλησίαν : «Οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι ποῦ »ἔχουν στὰ χέρια τοὺς τὴν τύχη τῆς Ἑλλάδος, ἂν αἰσθάνονται καλὰ τὴ βαρεὶά »εὐθύνη ποῦ φέρουν, πρέπει περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο νὰ μελετήσουν τὸ »γλωσσικὸ ζήτημα. Σ' αὐτοὺς ἀνήκει πρὸ πάντων νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ ὅλες »τὶς πρόληψεις ποῦ κρατοῦν ἀπὸ παράδοσι, νὰ μένουν ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ τὸ ἀνό- »ητο καὶ ὀλέθριο μπερδεμα ποῦ γίνεται τοῦ ζητήματος μὲ πολιτικὰ καὶ θρη- »σκευτικὰ ζητήματα, καὶ μὲ τίς ἐνωμένες δυνάμεις τοῦ Κράτους καὶ τῆς Ἑκκλη- »σίας νὰ διεξαγάγουν τὸ ἔργον ἐκεῖνο ποῦ θὰ φέρῃ τὴν πνευματικὴ καὶ τὴν »ἠθικὴ ἀναγέννησι τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Πότε ν᾿ ἔρθῃ τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας »ἐκεῖνο, ποῦ θὰ εἰσγάγῃ τὴ δημοτικὴ γλῶσσα στὴ δημοτικὴ καὶ στὴ μέση ἐκ- »παίδευσιν ! Πότε ν᾿ ἔρθῃ ὁ καιρὸς ποῦ ἡ πνευματικὴ διοίκησις θὰ καταλάβῃ, »ὅτι οἱ δεσμοὶ Ἑκκλησίας καὶ ἔθνους ἀναγκασίως θὰ ἐκλείψουν, ἂν ἡ Ἑκκλησίαν »δὲν ἀποφασίσῃ νὰ κατεβῇ ἀπ' τὰ ἀκατάληπτα ὕψη τῆς ἀρχαιοπρεπείας γλώτ- »σας καὶ νὰ κηρύξῃ στὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ !».

Ἴδου καὶ γιὰ τὴ λογοτεχνίαν μᾶς : «Ὅσο εἶν' ἀλήθεια ποῦ ἡ λογοτεχνία »τῆς φυσικῆς γλώσσας ποσοτικῶς εἶναι πολὺ πίσω ἀπὸ κείνη ποῦ εἶναι γραμ- »μένη στὴν καθαρῆν, ἄλλο τόσο εἶναι βέβαιον ὅτι ποιοτικῶς τὴν ὑπερτε- »ρεῖ κατὰ πολὺ. Σ' αὐτὴν ἀνήκουν ἀπάνω κάτω ὅλα τὰ ἔργα ποῦ μποροῦν νὰ »κρατήσουν μέτωπο καὶ σὲ μιὰν αὐστηρὴ κᾶπως ἐξέτασι : τὰ ἀπαράμιλλα δη- »μοτικὰ τραγούδια, ποῦ τὰ ἐθαύμασεν ὁ Goethe, τὰ ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ, »ὅπως ὁ περίφημός του Ὕμνος στὴν ἐλευθερίαν, τὰ ποιήματα τοῦ Βαλαωρίτη, »τοῦ Χρηστόπουλου, τοῦ Ζαλακώστα κ. ἄ. Τὰ ἔργα ποῦ ἐξασφαλίζουν στὴν ἐλ-

»ληνική λογοτεχνία μιὰ θεσοῦλα μέσα στὴν παγκόσμια λογοτεχνία, καὶ τὰ πρῶτα καὶ γιὰ τὸν ἑλληνικὸ λαὸ ἔχουν μεγάλη σημασία, δὲν εἶναι βέβαια τὰ προϊόντα τῆς τεχνητῆς γλώσσας τὰ φτιασμένα ἀπάνω στοὺς κανόνες τῆς ἀρχαίας γραμματικῆς καὶ μὲ τὰ διαλεχτότερα στοιχεῖα τοῦ ἀρχαίου λεξιλογίου, ἡμὸν' εἶναι τὰ λίγα ποιήματα τὰ γραμμένα στὴ φυσικὴ γλώσσα χωρὶς μεγάλες ἀξιώσεις. Τὸ ἀνυμφιστόγητο αὐτὸ γεγονός, καὶ μονάχο του ἀρκεῖ γιὰ νὰ κάμῃ πύλιν τὴ γλώσσα ἄξια προσοχῆς».

Ὁ κ. Κρουμβάχερ διεξέρχεται πρῶτα ὅλη τὴν ἱστορίαν τῆς γλώσσας μας, ἀπ' τὴν ἀρχαιότητα ὡς σήμερα, καὶ δείχνει πῶς ἔγινε τὸ λάθος νὰ πέσουμε στὴ διγλωσσίαν, καὶ πῶς τὸ λάθος αὐτὸ ἱστορικῶς δικαιολογεῖται, καὶ ἐπομένως δὲν ἔχει κανεὶς τὸ δικαίωμα νὰ μᾶς κατηγορήτῃ γιὰ τὴ σημερινὴ κατὰστασι. Ἀλλὰ ἀπ' αὐτὸ δὲν ἔπεται, προσθέτει, ὅτι τὸ λάθος πρέπει καὶ νὰ ἐξακολουθήσῃ. α) Ὅποιος αὐτὸ ἰσχυρίζεται ὀφείλει πρῶτα νὰ ποδείξῃ, ὅτι σὲ κανένα μέρος τοῦ κόσμου μιὰ κακὴ κατὰστασις δημιουργημένη ἀπ' τὴς προηγούμενες γενεάς δὲν πρέπει νὰ διορθώνεται ἀπ' τὴν ἀνώτερη ἐπίγνωσι καὶ τὴν ἰσχυρότερη θέλησι τῶν μετγενεστέρων, καὶ ὅτι κάθε λάθος πρέπει αἰώνια νὰ μένῃ, ὅταν βασιτῇ ἀπ' τὴν ἱστορίαν τὰ πιστοποιητικὰ τῆς καταγωγῆς του. Εἶναι ἀκατανόητο, πῶς διακεκριμένοι ἐπιστήμονες χρησιμοποιοῦν γιὰ τὸ ἑλληνικὸ γλωσσικὸ ζήτημα αὐτὴν τὴ θεωρίαν τοῦ ἱστορικοῦ δικαιώματος.

Ὁ συγγραφεὺς ἐξετάζει τὰ πρῶτα σπέρματα μιᾶς νέας λογοτεχνίας ποὺ ἐμφανίσθησαν διχδοχικῶς στὴ Ρόδον, στὴν Κύπρον, στὴν Κρήτην, καὶ περατοῦν ὅτι ἴσως ἡ μεγαλύτερη καταστροφὴ ποὺ ἔφερε στὸ Ἑλληνικὸ γένος ἡ ἐπιδρομὴ τοῦ Ὀσμὰν εἶναι τὸ πνίξιμο τῆς λογοτεχνίας αὐτῆς, ποὺ εἶχε ἀρχίσει νὰ βλαστάνῃ ἀπάνω στὴ δημοτικὴ γλώσσα. Σ' ὅλη δὲ αὐτὴν τὴ γλωσσικὴ κίνησι ἀρνητικῶς μόνον ἐλάμβανε μέρος ἡ Κωνσταντινούπολις, ἡ ὁποία ἀκόμη καὶ σήμερα εἶναι «ἡ ἀκρόπολις τοῦ γλωσσικοῦ σχολαστικισμοῦ».

Ἐπειτα ἔρχεται ἡ πνευματικὴ ἀναγέννησις τοῦ 18ου αἰῶνος (Εὐγ. Βούλγαρης, Κορκῆς, Κοδριχᾶς, Κούμας), καὶ τότε εἶνε ἡ ἀποφασιστικὴ γιὰ τὸ μέλλον τοῦ Ἑθνους στιγμὴ, ποὺ θὰ λυθῇ τὸ πρόβλημα τῆς ἐκλογῆς τῆς γλώσσας. Γιὰ διαφόρους λόγους, ποὺ ἀναφέρει ὁ συγγραφεὺς ἡ πλάττιγγα ἔκλινε ἀπ' τὸ μέρος τῆς ἀρχαίας, καὶ ἔγινε ἡ καθαρῆσσι. Κ' ἔτσι ἔπιασε ἡ παροιμία α' Ἄλλοι στὸν ἀπόγονο».

Ὅστερα ἔρχεται ἡ ἐργατησιώτικη φιλολογίαν (Σολωμός, Βαλκωρίτης, Λασκαράτος, Τυπάλδος, Μαρκοῦδης, Πολυλάς, Κκλουργοῦρος) ποὺ ἐπαρσκαεύσατε τὸ σημερινὸ γλωσσικὸ ζήτημα. Ἐπίσης ἐργατησιώτες ἦσαν οἱ πρῶτοι ποὺ ἔγραψαν θεωρητικῶς γιὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς δημοτικῆς (Σορικνός, Βηλαρᾶς, Σολωμός, Κονεμένος). Μολταῦτα ἔως ἐκεῖ ἔλειπεν ἡ καθυπερῆσσι ἐπιστημονικὴ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος ἀπ' τὴν ἀποψιν τῆς γλωσσολογίας, γι' αὐτὸ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἐμει-

ναν ἀμέτοχοι, καὶ κάμποσοι ἄνθρωποι μὲ σοδαρὸ τάλαντο δὲν ἀποφάσισαν νὰ γράψουν στὴ δημοτικὴ.

Ἀ'Εκεῖνος ποῦ ἀληθινὰ ἔφερε τὴν ἀπολύτρωσι εἶναι ὁ χιώτης Γιάννης Ψυχάρης. Εἶναι ὁ πρῶτος ποῦ ἔρριξε στὸ ζήτημα τὸ φῶς τῆς νεώτερης γλωσσολογικῆς ἐπιστήμης, ποῦ ξεσκέπασε συστηματικῶς τὴν πλάνη τοῦ ἀρχαϊσμοῦ, ποῦ μὲ ἐπιστημονικὴν ἐμβρίθεια ἀπέδειξε ὅτι ἡ νέα ἑλληνικὴ γλῶσσά ἔχει τὰ ἴδια ἠδικαιώματα μὲ ὅλες τὶς ἄλλες ἀνιχνωρισμένες γλῶσσες, ἀρχαῖες καὶ νέες, καὶ μὲ καυτερὴ εὐγλωττία συνηγόρησε ὑπὲρ τῆς ἀνάγκης τῆς ριζικῆς γλωσσικῆς ἀνακαινίσεως. Αὐτὴν τὴ μεγάλη τιμὴ κανεῖς δὲ θὰ μπορέσῃ νὰ τοῦ τὴν πάρῃ....»

Τὸ κυριώτερο, τὸ ἐξόχως ἐνδιαιφέρον μέρος τοῦ βιβλίου, ποῦ δὲν μπορεῖ ὅμως μὲ κανέναν τρόπο νὰ συνοψισθῇ, εἶναι ἐκεῖνο ὅπου ὁ κ. Κρουμβάχερ ἀνιρεῖ κατὰ σειρὰν ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα ποῦ ἔχουν οἱ ἀρχαῖστοι γιὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς καθρεύουσας, τὴν ὁποῖαν ὀνομάζει *τεχνητὴ ἢ χαρτένια γλῶσσα ἢ μῦμα γλῶσσα*.

Μὲ μαῦρά χρώματα ζωγραφίζει ὁ συγγραφεὺς ἐκεῖνο ποῦ ὀνομάζει *δυνασμός* (Dualismus), δηλ. τὸ χῶρισμα τῆς ψυχῆς τοῦ σημερινοῦ Ἑλλήνος σὲ δύο μέρη. Τὸ ἓνα εἶναι ἡ ἀληθινὴ ψυχὴ, ποῦ αἰσθάνεται τὰ πράγματα ὅπως εἶναι καὶ τὰ λέγει ὅπως τὰ αἰσθάνεται· τὸ ἄλλο εἶναι μιὰ ψυχὴ ἀφύσικη, μιὰ ψυχὴ σαστισμένη, ποῦ μὲ τὴν πολυκαίρη συνήθειαν κατάντησε νὰ χάσῃ καὶ τὸ αἶσθημα τοῦ φυσικοῦ καὶ τὴν ἱκανότητά τῆς ἀπλῆς καὶ φυσικῆς ἐκφράσεως, νὰ πᾶσῃ ἀπὸ φόβον τῆς πραγματικότητος καὶ νὰ βρίσκῃ ἰδιαιτέραν εὐχαρίστησιν στὶς φανταχτερὰς λέξεις καὶ στὴ φουσκωμένη καὶ κενὴ φρασεολογίαν. Ἐπειτα περιγράφει ὁ συγγραφεὺς τὶς ὀλέθριες συνέπειες αὐτῆς τῆς καταστάσεως στὴν ἐκπαίδευσιν, στὴ δικαιοσύνη, στὸ στρατό, στὴν Ἐκκλησίαν, στὴ λογοτεχνίαν, στὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἑθνους.

Μὲ πολλοὺς ἐπαίνους καὶ μὲ μεγάλη λεπτομέρεια περιγράφει τὴ σύγχρονή μας λογοτεχνίαν, δηλ. ἐκείνη ποῦ βασιζέται στὴν καθαρὴ δημοτικὴ ἢ στὴν ἐλεύθερην μικτὴ γλῶσσα. Περὶ ἀρχαϊζούσης οὔτε λόγος νὰ γίνεταί· αὕτῃ ὀριστικῶς ἔκαμε *φιάσκο* («Fiasko») στὴ λογοτεχνίαν. «Πᾶει καὶ πᾶει ὁ κκιρὸς ἐκεῖνος, ὅπου τὰ σοφὰ στιχοιργήματα ἐνὸς Ἀλ. καὶ ἐνὸς Κλ. Παγκαθῆ, τὰ γαρνιρισμένα μὲ σπάνιες ἀρχαῖες λέξεις, ἐθαυμάζονταν ὡς ἀληθινὰ ποιήσεις».

Γιὰ τὸ ριζοσπαστικὸ σύστημα τοῦ κ. Ψυχάρη λέγει ὁ κ. Κρουμβάχερ, ὅτι εἶναι τελειῶς σωστὸ ἀπ' τὴν ἔποψιν τὴν ἐπιστημονικὴν, ὅτι ἡ γλῶσσα του εἶναι τελειῶς δημοτικὴ καὶ συνεπής· θὰ ἦτανε καὶ πρακτικῶς ἄμμεμπτον τὸ σύστημα, ἂν ἐπρόκειτο γιὰ ἓνα ἔθνος ποῦ ὡς τὴ στιγμὴ δὲν ἔχει ὀλότελα λογοτεχνίαν. Ἀλλὰ γιὰ τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους εἶναι ἀνάγκη μὲ τὴ γλωσσολογικὴ μέθοδον νὰ συνδυασθῇ καὶ ἡ *φαιολογικοῖστορικὴ*, δηλ. ἡ γλῶσσα νὰ ἔχῃ πάλιν βάσιν τὴ δημοτικὴν, στὴ φθολογολογίαν, στὴ σύνταξιν, στὸ τυπικὸ καὶ στὸ λεξικόν, ἀλλὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν καὶ μερικὰ ἀπαραίτητα στοιχεῖα ποῦ ἔχει ἡ

καθρεύουσα έτοιμα, να κήμη δὲ καὶ μερικὲς περχώρητες, πιθανὸν προσωρινές, στὴν καθαρεύουσα, σὲ μερικὰ τῆς πράγματα ποῦ ἔχουν συνεισθῆ πάρα πολὺ.

Νὰ πᾶρη ὅμως ἡ γλῶσσα ἀπ' τὴν καθρεύουσα καὶ ἀπ' τὴν ἀρχαία μονάχα ὅτι εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖο, καὶ ὅτι δὲν ἀρκοῦν τὰ δικά τῆς μέσα γιὰ νὰ τὸ κατασκευάσῃ. Κανένα ἀρχαϊκὸ στοιχεῖο μόνον καὶ μόνον διότι εἶναι ἀρχαϊκό! Καὶ ὅχι πλέον φόβος λέξεων καὶ τύπων μόνον διότι εἶναι ξένα ἢ διότι τὰ μεταχειρίζεται ὁ λαός! «Ὅποιος ἀπάνω σ' αὐτὴν τὴν ἀρχὴ καθρίζει τὴ γλῶσσαν ἀπὸ τὰ νεκρὰ στοιχεῖα προσφέρει μεγάλην ἐλδούλευσι γιὰ τὸ πνευματικὸ μέλλον τῆς «Ἑλλάδος».

Στὸ τέλος ἰδοὺ πῶς συνορίζει ὁ ἴδιος, ὁ συγγραφέας τὰ συμπεράσματα τῆς μελέτης του.

« 1. Ὁ σχηματισμὸς τῆς καθρεύουσας στὸ τέλος τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ ἡ ἐξᾱκολουθητικὴ τῆς ἀπὸ τότε καλλιέργεια ἦταν φυσικὴ συνέπεια τῶν περιστάσεων τοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ἐπομένως ἱστορικῶς δικαιολογεῖται.

« 2 Ἡ καθαρεύουσα ἐπρόσφερε σπουδαίαν ὑπηρεσίαν στὸ ἑλληνικὸ ἔθνος, διότι μὲ αὐτὴν ἔγινε ἡ μετοχέτευσις τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Δύσεως, καὶ γι' αὐτὸ ἠθὰ κρατήσῃ μὴ σημαντικὴ θέσι στὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς νέας Ἑλλάδος.

« 3. Ἀλλὰ βασίζεται κατὰ τὸ πλεῖστον σ' ἓνα τυπικὸ πρὸ πολλοῦ πεθαμμένο, τὸ δὲ λεξικὸ τῆς εἶναι περχορωμένο μὲ περιττὰ νεκρὰ στοιχεῖα τῆς λείπουν τὰ σπουδιότερα προτόντα ποῦ πρέπει νάχη μὴ γλῶσσα γιὰ νὰ χρησιμεύσῃ στὴ λογοτεχνίαν, στὸ ἐμπόριο, στὴ μόρφωσι τοῦ λαοῦ.

« 4. Ὅλες οἱ ἐλπίδες, πῶς αὐτὴ ἡ γλῶσσα ἢ παραγεμισμένη μὲ νεκρὰ στοιχεῖα μπορεῖ ἀπ' τὴν πολλὴν χρῆσιν νὰ ζωντανέψῃ, βασίζονται ἀπάνω στὴν ἄγνοια τῶν γενικῶν νόμων τῆς ἀνθρώπινης γλώσσας, καὶ θὰ μείνουν πάντα ἀπερχμκτοποίητες. Αὐτὸ ἀληθεύει ἀνεξαιρέτως γιὰ τοὺς ἀρχαίους τύπους, ἔπειτα γιὰ ὅσες λέξεις δὲ συμβιβάζονται μὲ τὸ νέο τυπικόν, καὶ ἀκόμη γιὰ τίς περισσότερες ἀρχαῖες λέξεις ποῦ δὲν ἀνταποκρίνονται σὲ μὴ σημερινὴ ἀνάγκη πραγματική.

« 5. Ἐπομένως αὐτὴ ἡ γλῶσσα εἶνε ἀνεπαρκής. Εἶναι ἐμπόδιο στὴν ἐκπαίδευσι τοῦ λαοῦ, στὴν ἐπιστημονικὴ διδασκαλία, στὴ θετικὴ συζήτησι τῶν πραγμάτων, ἐμποδίζει δὲ πρὸ πάντων τὴν ἀνάπτυξιν μιᾶς λογοτεχνίας ποῦ νάχη στενὴ συνάφεια μὲ τὸ λαὸ καὶ δυνατὴ ἐπίδρασι στὴν ψυχὴ του. Ἐπομένως οὐπάρχει κίνδυνος νὰ γίνῃ ὀλέθρια γιὰ τὸ μέλλον τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

« 6. Ἡ ἀνακαινίσις λοιπὸν αὐτῆς τῆς γλώσσας εἶναι ἐθνικὸ καθήκον. Ὡς βᾶσις τῆς ἀναμορφώσεως δὲν πρέπει νὰ χρησιμεύσῃ οὔτε ἡ πρὸ πολλοῦ πεθαμμένη ἀρχαία γλῶσσα, οὔτε ἡ καθρεύουσα, ποῦ κατ' οὐσίαν ἀπάνω στὴν πρῶτη βασίζεται, ἀλλὰ μόνον ἡ φυσικὴ γλῶσσα ἢ σημερινή, αὐτὴ ἡ γνήσια ἑλληνικὴ γλῶσσα, ποῦ βγήκε ἀπ' τὴν ἀρχαίαν σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τῆς ἀνα-

»πτύξω; τῶν γλωσσῶν, καὶ μὲ τόσο λίγη σχετικῶς ξένη στοιχεῖα ἀνακκατεύ-
 »θηκε. Αὐτὴ πρέπει νὰ συγκερασθῇ καὶ νὰ προχωρήσῃ πρὸς τ' ἀπάνω, ὅχι ἡ
 »καθαρεύουσα νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὰ κάτω. Ἀλλοιῶς τὸ αἶμα καὶ τὰ νεῦρα τῆς
 »νέας γλώσσας θὰ μείνουν πάλι πεθαμένα καὶ δὲ θὰ μπορῇ ἡ γλῶσσα νὰ παρα-
 »κολουθῇ τὴν ἀτέλειωτη ποικιλία καὶ τὴν αἰώνια μεταβολὴ τῆς ζωῆς.

»7. Γιὰ τέτοια ἀνακαίνισι εἶναι καιρὸς ἀκόμη. Μάλιστα ἔχει ἀρχίσει πρὸ
 »πολλοῦ τώρα στὴν ποίησι, τελευταίως δὲ καὶ στὸν πεζὸ λόγο. Ἄν βοηθήσῃ
 »τὸ Κράτος καὶ ἡ Ἐκκλησία, ἂν τὸ κοινὸ ποῦ διαβάξῃ φωτισθῇ καταλλήλως,
 »ἂν οἱ γράφοντες ἐργασθοῦν ὅλοι μ' ἓνα πνεῦμα, ἡμπορεῖ τὸ ἔργο σὲ λίγες
 »δεκαετηρίδες νὰ πάῃ πολὺ μακριά.

Καὶ ὁ ἐπίλογος :

• Οἱ ἄνθρωποι ποῦ μὲ αὐταπάρνησιν ὑπηρετοῦν αὐτὴν τὴν εὐγενῆ ιδέα....
 »προσφέρουν γιὰ τὴν πνευματικὴν ἀπελευθέρωσι τῆς πατρίδας τῶν ἡμοίων
 »ὑπηρεσία σὰν ἐκείνη ποῦ ἐπρόσφεραν πρὸ 80 χρόνων γιὰ τὴν ὕλικήν
 »ἀπελευθέρωσι τῆς οἱ ἥρωες τοῦ μεγάλου ἀγῶνος. Καὶ ἂν ὕστερα ἀπ' τὴ
 »συστηματικὴ ἐκμετάλλευσι τῶν ἐλληνικῶν λατομείων ἀπὸ ξένες ἐταιρεῖες μεί-
 »νουν ἀκόμη μερικὰ κομμάτια ἀπ' τὴν εὐγενῆ πέτρα, τὸ καλλίτερο ποῦ ἔχουν
 »νὰ κάμουν μ' αὐτὴν οἱ Ἕλληνες εἶναι νὰ στήσουν μνημεῖα ὅχι μόνο γιὰ τοὺς
 »Κολοκοτρώνηδες, Ὑψηλάντηδες καὶ Κανάρηδες, ἀλλὰ καὶ γιὰ ἄνδρες σὰν τὸν
 »Κονεμένο, τὸν Πολυλά, τὸν Ψυχάρη, τὸν Ροῖδη, καὶ γιὰ ὅλους ἐκείνους ποῦ
 »εἶχαν τὸ θάρρος, ἀδιαφορῶντας γιὰ τὴν περιφρόνησι, γιὰ τὴν κακολογία καὶ γιὰ
 »τὸ μῖσος, νὰ παρασκευάσουν τὴ δεύτερη, τὴν ἐσωτερικὴ ἀναγέννησι τοῦ Ἑλ-
 »ληνικοῦ λαοῦ. Τὸ λέγω αὐτὸ μὲ ὅλη τὴ σοβαρότητα καὶ μὲ τὴ στερεὴ πεποί-
 »θησι ποῦ ἐσχημάτισα ἀπὸ πολύχρονη μελέτη τοῦ ζητήματος καὶ ὕστερα ἀπὸ
 »προσεκτικὴν ἐξέτασι ὅλων τῶν παραγόντων. Τὸ λέγω μὲ ὅλη τὴ δριμύτητα,
 »καὶ θὰ ἐπιθυμοῦσα ν' ἄκουγε τὴ φωνή μου κάθε Ἕλληνας, μολονότι γνωρίζω
 »πῶς μὲ τὰ λόγια μου θὰ ξαπολύσω θύελλα ἀγανακτήσεως καὶ πῶς πολλοὶ θὰ
 »μὲ πάρουν γιὰ τὸν χειρότερον ἐχθρὸ τῆς Ἑλλάδος ἢ γιὰ ἀπελπισμένο τρελλό...»

»Ὁ σκληρὸς πάγος τῆς παραδόσεως ἔσκασε, καὶ μιὰ δροσερὴ πηγὴ ποτίζει τίς
 »ἐλληνικὰς χῶρες μὲ καινούργια, πᾶν ἡλικία ζωὴ. Μακάρι τὰ νάματά της ν'
 »αὐξήσουν ἀδιάκοπα καὶ νὰ δροσίουν καὶ νὰ γονιμοποιήσουν αὐτὴν τὴ γῆ τὴν
 »ἐρημωμένην ἀπὸ πολύχρονη ξηρασία. Ὅτι τὸ ρεῦμα αὐτὸ θὰ γίνῃ μεγάλος καὶ
 »ὀρμητικὸς ποταμὸς, καὶ ὅτι δὲ θὰ χαθῇ στὸν ἄμμο σὰν τὰ ψευτοπόταμα τῶν
 »στεππῶν, γι' αὐτὸ ἐγγυᾶται ἡ ἀστείρευτη ζωτικὴ δύναμις τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ.
 »Ἐγὼ γερὴ πεποίθησι πῶς οἱ Ἕλληνες, ἂν λύσουν ὀρθὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα,
 »ποῦ εἶναι σήμερα γι' αὐτοὺς σπουδαιότερο ἀπ' ὅλα τὰ πολιτικὰ, στρατιωτικὰ
 »καὶ οἰκονομικὰ ζητήματα, εἶναι προορισμένοι στὸ μέλλον νὰ παίξουν ρόλο ση-
 »μαντικόν. Σ' αὐτοὺς ἀνήκει πρὸ πάντων ἡ ἀναγέννησις τῆς Ἀνατολῆς...»

Ἐσήκωσα ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Κρουμβάχερ ὅ,τι μπορούσε νὰ χωρέσῃ σὲ λίγες σελίδες τῆς «Κριτικῆς» καὶ ἐδιάλεξα ἐκεῖνα τὰ μέρη ὅπου φαίνεται ὁ σκοπὸς τοῦ βιβλίου, ὅπου λάμπει ἡ ἀγάπη τοῦ συγγραφέως γιὰ τὸν τόπον μας. Ἀπ' τὸ κύριον μέρος τοῦ βιβλίου, τὸ ἐπιστημονικόν, ἐπῆρα μόνον τὰ συμπεράσματα. Κρίσις αὐτοῦ τοῦ μέρους ἀπὸ μένα ποῦ δὲν εἶμαι εἰδικός, θὰ ἦτανε βεβχίως ἀσέβεια. Ἐνα μόνον ἐλάττωμα ἔχει τὸ βιβλίον, ποῦ εἶναι γραμμένον στὴ γερμανικὴ· αὐτὸ μᾶς ἐπιβάλλεται νὰ τὸ διορθώσουμε μεταφράζοντάς το, διότι εἶναι ἀνάγκη τὸ σωτήριον αὐτὸ κήρυγμα μὲ θρησκευτικὴν εὐλάβεια νὰ ἀκουσθῇ ἀπὸ κάθε Ἑλληνὰ ποῦ σκέπτεται.

Ἵστερα κι' ἀπ' αὐτὸ τὸ ἔργο, φκντᾶζομαι ὅτι πιὰ στοὺς ἐπιστημονικοὺς κύκλους τῆς Εὐρώπης ἡ φύσις τοῦ γλωσσικοῦ μας ζητήματος τόσο θὰ συζητῆται ὅσο συζητεῖται καὶ μεταξὺ τῶν ἀστρονόμων ἂν ἡ γῆ στρέφεται περὶ τὸν ἄξονά της. Ἐμεῖς θὰ μείνουμε ὁλομόνχοι στὸν κόσμον, ποῦ ὅχι μόνον τὸ γλωσσικὸ ζήτημα δὲ θάχουμε λύσει ἀλλὰ καὶ θὰ συζητοῦμε ἀκόμη ἂν εἶναι ἢ δὲν εἶναι ὁ κ. Κρουμβάχερ ἀρμόδιος.

Σ. Α. Σταματιάδης

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

FEUILLETS ὑπὸ JEAN MOREAS (ἔκδοσις «Plume» Paris)

Ἀπὸ τὴν πρώτην φράσιν τοῦ νέου τούτου βιβλίου τοῦ Μωρεᾶς, νιώθει κανεὶς, πῶς ὁ ποιητῆς καὶ ε' τὰ πεζογραφήματά του ἀκόμα, ὅπως καὶ ε' τοὺς στίχους του, κατέχεται ἀπὸ τὸ ἴδιον φωτεινὸ πνεῦμα ποῦ μᾶς ἐφάνερωσε ε' τὴν «Ἑρωφίλῃ» του καὶ ε' τὴς «Στροφές» του, μιᾶς καθολικότητος ε' τὴν σκέψιν καὶ μιᾶς ὑπέροχης αὐστηρότητος ε' τὴν μορφή.

Τίποτε δὲν εἶνε μέσα ε' τὰ «Φυλλαράκια» ποῦ νὰ μὴν ἔχῃ τὸν λόγον του, ἔστω, κι' ὅταν αὐτὸ τὸ Τίποτε ἐγράφηκεν ἀπὸ μία ἰδιοτροπία ποιητικὴ, ποῦ δίνει ἡ πρώτη ἐντύπωση τῆς ματιᾶς, μιὰ ἐντύπωση ποῦ γεννᾷ τὴν σκέψιν καὶ πλημμυρίζει τὴν ψυχὴ μελαγχολία.

Καὶ ὅμως, δὲν θὰ μοῦ φανῇ καθόλου παράδοξον, ἂν πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ περάσουν, γιὰ τὸν ἀμύητον ε' τὸ πνεῦμα τῆς τέχνης τοῦ Μωρεᾶς, ἀπαρατήρητα κ' ἴσως γιὰ σχεδιάσματα σκέψεων καὶ εἰκόνων, ποῦ ὁ ποιητῆς τὰ ἔγραψε γιὰ νὰ περάσῃ εὐχάριστα τὴν ὥραν του, ἢ, γιὰ νὰ διασκεδάσῃ τὴν ἀόριστον ἐκείνην πλῆξιν, ποῦ αἰσθάνεται μέσα ε' τὸ περιβόλι τῆς ζωῆς, κάθε καλλιτέχνης τοῦ λόγου.

Λυποῦμαι ποῦ δὲν εἶμαι τόσο σοφός, γιὰ νὰ βεβαιώσω ἂν τὰ ὠραιότερα πράγματα εἶνε ἐκεῖνα ποῦ γράφονται σὲ τέτοιαις στιγμαίς, ὅταν ἡ ψυχὴ εἶνε πάρα πολὺ ἀνοιγμένη ε' τὸν κόσμον ἢ βαθύτατα συγκεντρωμένη ε' τὸν ἐαυτὸν της. Μί, εἴτε τὸ ἓνα εἴτε τὸ ἄλλο συμβαίνει,